

УДК 339.137:330.342.17

Лункіна Т. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Каратай Т. М., магістр, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО БАНКІВСЬКОГО УПРАВЛІННЯ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто вплив соціально-орієнтованого банківського управління на економічне зростання в Україні та підвищення рівня добробуту життя населення. Розглянуто SWOT-аналіз щодо діяльності управління банківською установою на засадах соціально-відповідального бізнесу та прогресивності такого врівноваженого менеджменту. Виокремлено функції соціально-орієнтованої банківської системи. Розроблено рекомендації стосовно підвищення рівня капіталізації та зростання ефективності функціонування банківської системи у контексті її впливу на економічне зростання та підвищення рівня добробуту населення.

Ключові слова: банківська система, кредитування, ринок банківських послуг, фінансовий стан, SWOT-аналіз, соціально-відповідальний бізнес.

Лункина Т. И., кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Каратай Т. Н., магистр, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО БАНКОВСКОГО УПРАВЛЕНИЯ НА БЛАГОСОСТОЯНИЕ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье рассмотрено влияние социально-ориентированного банковского управления на экономический рост в Украине и повышение уровня благосостояния жизни населения. Рассмотрены SWOT-анализ о деятельности управления банковским учреждением на основе социально-ответственного бизнеса и прогрессивности такого уравновешенного менеджмента. Выделены функции социально-ориентированной банковской системы. Разработаны рекомендации по улучшению уровня капитализации и роста эффективности функционирования банковской системы в контексте ее влияния на экономический рост и повышение уровня благосостояния населения.

Ключевые слова: банковская система, кредитование, рынок банковских услуг, финансовое состояние, SWOT-анализ, социально-ответственный бизнес.

Lunkina Tatyana, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv national agrarian university, Mykolayiv, Ukraine

Karatay Tatyana, Master, Nikolaev National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

INFLUENCE OF SOCIAL-ORIENTED BANKING MANAGEMENT ON THE WELFARE OF THE POPULATION OF UKRAINE

The article examines the impact of social socially-oriented bank management on economic growth in Ukraine and increase the welfare of the population. Considered SWOT-analysis of the management of institutions on the basis of socially responsible business and progressiveness of the balanced management. Thesis there is determined the function socially oriented banking system. Recommendations regarding the level of capitalization and increase the efficiency of the banking system in the context of its impact on economic growth and improve living standards.

Keywords: banking system, lending, market of banking services, financial condition, SWOT analysis, socially responsible business.

Постановка проблеми. В умовах світової фінансової кризи XXI століття, складний процес формування ринкових відносин у країнах із ринковою економікою виявився нестабільним та вразливим. Основними суб'єктами дій виступають банківські установи, що забезпечують взаємодію із суб'єктами ринку в процесі розширеного відтворення, які відображають в такий спосіб рівень організації економічних відносин у країні.

Загострена фінансова ситуація та процеси глобалізації, що не оминули і українську економіку посилили роль соціальних банківських установ у сталому розвитку економіки та суспільства. Це все стало поштовхом до соціально-орієнтованого банківського управління у розвинених країнах світу та ведення соціально-відповідального бізнесу. Погляд на всі існуючі процеси та проблеми з боку соціальних потреб сформували нову парадигму суспільного розвитку, обумовили необхідність реструктуризації банківської системи та зміни орієнтирів на майбутній розвиток у напрямку розбудови економічно стабільного та соціально-відповідального бізнесу з боку ведення своєї діяльності банківськими установами.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження вітчизняних вчених в даному напрямі є досить фрагментарними, а практика впровадження соціальної орієнтованості банківських установ та ведення соціально-відповідального бізнесу майже відсутня. Відтак, дослідження питань соціальної відповідальності, зокрема банківських установ, є актуальними та потребують ґрунтовних досліджень.

Наукові дослідження у галузі соціальної орієнтації і державного управління соціально-економічними ризиками банківської системи проводили іноземні вчені, такі як: А. Джекен, С. Лейре, С. Маертелаере, Х. Марсель, Б. Роланд, Дж. Стігліц, К. Страндберг, М. Хопкінс, К. Шейре, а також вітчизняні вчені: Л. Алексеєнко, Л. Білорусець, Н. Ботвіна, О. Гирик, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, А. Дучинський, С. Єгоричева, І. Івасів, Р. Колишко, О. Купцова, О. Лазоренко, А. Ласукова, О. Лук'яніхіна, П. Нікіфоров, О. Осінська, І. Сенищ.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження особливостей запровадження соціальної відповідальності в банківській системі та соціальна орієнтованість банківських установ при веденні своєї діяльності.

Виклад основного матеріалу. Соціально-орієнтована банківська систем розширює спектр діяльності банків та на основі системних принципів, активізує їхню соціальну функцію. Основою для формування соціально-орієнтованої банківської системи є здатність банківської системи оперативно реагувати на потреби суспільства, економіки та споживачів. В умовах соціальної реструктуризації та еволюції економічної системи соціально-економічна діяльність банку посилює його роль у суспільстві та впливає на його фінансовий результат і стабільність.

Поштовхом перетворень банківської системи до соціального орієнтиру виступають соціальні зміни, що закладені в ідеологічному сприйнятті та зміні самої структурної моделі управління. Це утворює

взаємопов'язані поняття економічної ефективності та соціального ефекту. Ведення соціально-відповідальної банківської справи є новим напрямом в ринковій економіці, що потребує загальної підтримки з боку всіх фінансово-економічних структур.

Трансформаційні перетворення традиційної банківської системи мають низку соціально-економічних передумов. Глобалізація, технологічний прогрес і розширення фінансових ринків, попри свої позитивні впливи на якість життя населення і темпи розвитку цивілізації, мають низку негативних наслідків – зовнішніх екологічних та соціально-економічних наслідків, а саме: зменшення зайнятості працівників при вищій його продуктивності, стагнація середніх доходів домогосподарств, наростання інфляції і, у підсумку, зростання економічної нерівності. Низький рівень соціально-економічної мобільності залишає мільярди людей в усьому світі без доступу до капіталу і ресурсів, що веде до зниження рівня життя населення країни в цілому.

Економічна нерівність є невід'ємною ознакою ринкової економіки. Нерегульоване зростання економічної нерівності призводить до надмірного впливу заможних верств населення на суспільно-економічні процеси, політичне відсторонення значної частини населення, підтримки корупції і низького рівня відповідальності, що призводить до загострення ситуації в країні на економічному просторі.

У світі відмінності у рівнях національних доходів вимірюються національним коефіцієнтом Джині, який є числом між 0 і 1 (помножений на 100), де 0 відповідає абсолютній рівності (кожен має однаковий прибуток) і 1 відповідає абсолютній нерівності (одна людина має всі доходи, а всі інші мають нульовий дохід).

$$G = 1 - 2 \sum_{i=1}^n P_i \text{cum} Y_i + \sum_{i=1}^n P_i Y_i \quad (1)$$

де P_i – частка населення i -ї групи у загальній чисельності населення;

Y_i – частка доходів (видатків) i -ї групи населення;

$\text{cum} Y_i$ – кумулятивна частка доходу;

n – кількість груп населення.

Якщо у світовій статистиці коефіцієнт Джині за доходами коливається від 23,0 (Швеція) до 70,7 (Намібія), то при розрахунку багатства (активів) цей показник коливається, згідно з дослідженням Credit Suisse, від 63,4 (Японія) до 91,1 (Україна) [178, с. 105]. Майже 40% усіх активів світу належать 1% найбагатших людей, 10% найбагатших володіють 85% усіх активів, а 50% населення володіє менш ніж 1% [2].

При найвищому світовому Коефіцієнті Джині 91,1 за рівнем багатства в Україні стоном на 2014 р., Коефіцієнт Джині за офіційними доходами залишається 28,2. У свою чергу, 42,5% українських громадян мають активи на суму менш ніж 1000 доларів, а 53,4% – від 1 000 до 10 000 дол. США, 4% – 10 000 – 100 000 доларів і лише 0,1% володіють активами на суму більше 100 000 дол. США [5, С. 4]. Такі розбіжності у економічній нерівності за доходом і багатством, пояснюються тим, що рівень тіньової економіки становить офіційно близько 35% ВВП [4]. Об'єктивне визначання показника Джині потребує широкого розкриття інформації про реальні доходи та багатство різних верств населення.

Активність банків щодо прискорення розвитку економіки, поліпшення добробуту населення постійно зростає. Розвиток економіки та зростання сфери банківських послуг тісно пов'язані між собою. З одного боку, економічне зростання у довгостроковій перспективі супроводжується підвищенням рівня добробуту населення, що призводить до більшого споживання банківських послуг. З іншого – послуги впливають на темпи зростання ВВП. За даними центру CASE-Україна, у структурі доданої вартості ВВП на послуги припадає 50%, з них на частку банківських послуг припадає 12% [4]. Отже, половину прибутку, виробленого українською економікою, приносить саме банківська сфера через свою високу

рентабельність. Темпи зростання вітчизняної сфери банківських послуг за останні роки набрали обертів, але держава помітно втручається у діяльність банківських установ диктуючи свої умови.

Добробут і окремої людини, і нації в цілому є багатоманітним явищем. Загальна оцінка його динаміки вимагає детального дослідження багатьох показників. Головним таким показником виступає динаміка корінного індикатора добробуту – на доходи.

Саме доходи населення становлять ліву частку найбільш загального показника обсягів виробництва – валового продукту. Крім того, доходи, тобто заробітна плата, прибуток та змішаний дохід, дохід від власності є результатом економічної активності роботодавців, власників та громадян, адже пропорційно до них створюється значна частка джерел соціальних виплат. При збільшенні заробітків краще заживуть пенсіонери, студенти, інваліди, буде більше можливостей допомогти молодим самотнім мамам тощо. За даними Держстату за I кв.

2016 р. номінальні доходи населення склали 403,2 млрд грн, що на 13,2 % більше порівняно з попереднім роком. Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 11,3 %, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, зменшився на 14,9 %. Наявний дохід у розрахунку на одну особу за I кв. 2016 р. становив 6950,7 грн, що на 10,4 % більше, ніж у I кв. 2015 р. Доходи та витрати населення за I квартал 2016 року представлено в табл. 1.

Саме банківські установи активно сприяли формуванню у широкого кола фізичних осіб необхідного рівня культури співпраці із банківською системою та піднесенню взаємодовіри на належному рівні. Сформували такі принципи: вільне кредитування у банківських установах та раціональне використання отриманих позик, вчасного повернення. Використання таких принципів використовується в геометричній прогресії.

Таблиця 1 **Доходи та витрати населення України за I квартал 2016 року**

Показник	Сума, млн грн	У % до I кварталу 2015 року
Заробітна плата	184 879	126,1
Прибуток та змішаний дохід	55 362	113,4
Доходи від власності (одержані)	18 785	101,9
Соціальні допомоги та ін. трансферти	144 168	101,4
Доходи всього	403 194	113,2
Придбання товарів та послуг	401 794	125,0
Доходи від власності (сплачені)	8936	118,4
Поточні податки на доходи, майно та ін. сплачені поточні трансферти	38426	118,2
Нагромадження нефінансових активів	-7580	111,1
Приріст фінансових активів	-38382	x
Витрати та заощадження всього	403194	113,2
Наявний дохід	297036	111,3
Заощадження (приріст)	-45962	x

Джерело: [1]

Питома вага заробітної плати в структурі доходів населення за I квартал 2016 р. становила 45,8 %. Частка доходів у виді прибутку та змішаного доходу в структурі доходів населення склала 13,7 %; доходів від

власності, одержаних – 4,7 %; соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів – 35,8 % (рис.1).

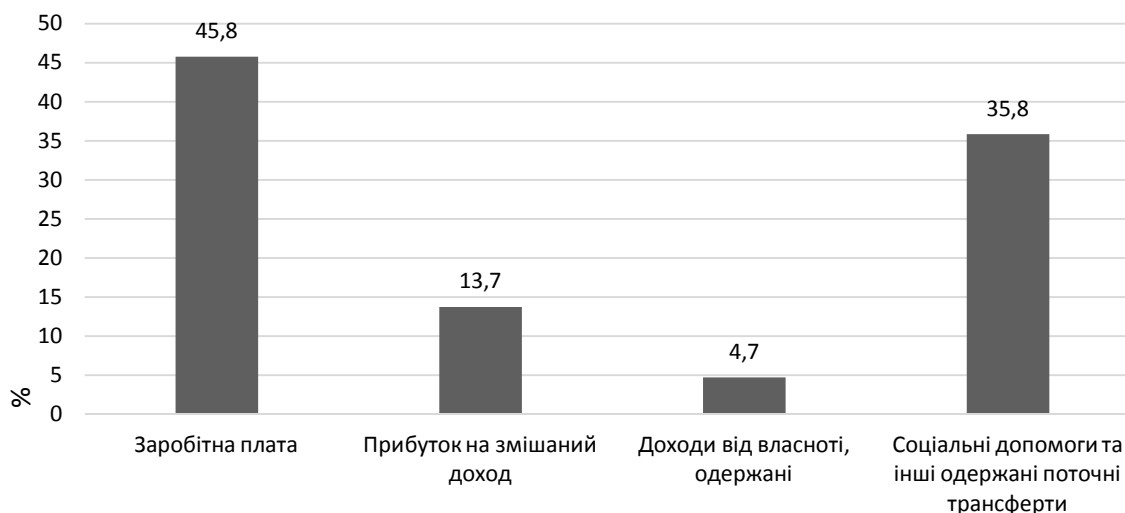

Рисунок 1 – Структура доходів населення України за I квартал 2016 року, %

Джерело: [1]

Важливим додатковим джерелом фінансових ресурсів домогосподарств є власні накопичення населення, насамперед депозити та готівкові кошти.

Якщо у 2013 році третина домогосподарств компенсувала недостатність доходів витрачанням заощаджень або запозиченнями для здійснення поточних

витрат на споживчі товари і послуги, то у 2016 році – уже половина.

Серед найбагатших домогосподарств також дещо знизилася частка бажаючих зберігати вільні кошти на депозитних рахунках у банківських установах.

Динаміку можливих заощаджень можна спостерігати на рис. 2.

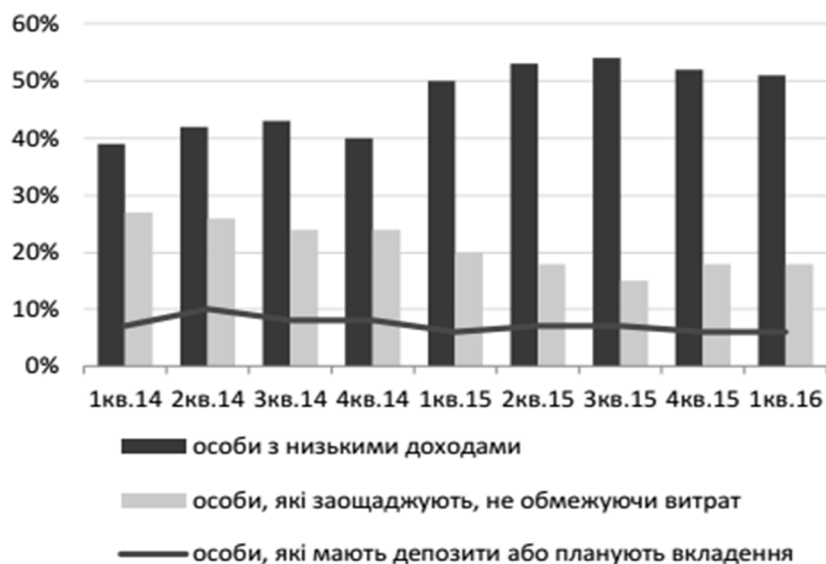

Рисунок 2 – Динаміка можливості заощаджень населення України, %

Джерело: [3]

Варто зауважити, що у I кварталі 2016 року було близько 18% осіб, що заощаджували, не обмежуючи витрат та 5% осіб, що мали

депозити або планували вкладення коштів до банківських установ.

Таблиця 2 Матриця SWOT-аналізу формування соціально-орієнтованого банківського управління

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Законність та підтримка держави. 2. Глобальний характер. 3. Взаємозв'язок банківської, податкової системи та соціальної політики, активізація участі банків у процесі формування суспільного блага. 4. Схвалення етичних норм.	1. Суперечки з корпораціями та парабанками. 2. Займає багато часу та адаптацію бізнесу. 3. Низька підготовленість суспільства і менеджменту до соціальної моделі бізнесу. 5. Економічна вартість соціальної трансформації для банку та затрати на державне регулювання
Можливості	Загрози
1. Значні перспективи для сталого розвитку суспільства, компаній та фінансового ринку. 2. Посилення податкового регулювання банківського сектору. 3. Зниження рівня спекуляцій на фінансових ринках. 4. Перспектива подальшого переходу до формування ресурсо-орієнтованої моделі економіки.	1. Низький та нестабільний дохід соціальних банків. 2. Створення тіньового фінансування неетичного бізнесу. 3. Складність впровадження глобального контролю за банками та прийняття його усіма державами світу. 4. Складність оцінки та контролю соціального впливу банківської діяльності. 5. Стіяка укоріненість традиційних норм бізнесу. 6. Податкові спекуляції. 7. Зниження ліквідності фінансового ринку.

Джерело: складено автором

Долаючи слабкі сторони і загрози (табл. 2), які стоять перед соціально-орієнтованою банківською системою, її формування має низку економічно та соціально важливих цілей [7]:

1. Утворення рівного балансу економічної нерівності та вирішення частини ключових соціальних проблем.

2. Посилення соціальної відповідальності фінансового сектору.

3. Досягнення сталого розвитку: підвищення рівня життя населення, подолання бідності, тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Накопичення грошових коштів та їх перерозподіл робить банківські установи важливими суб'єктами відтворювального процесу, які забезпечують країну необхідним для економічного зростання капіталом у грошовій формі. Банківська система працює на основі капіталу, який виражений у грошовій формі, а також вона взаємодіє з виробничим і торговельним секторами економіки, фізичними особами, які мають значні заощадження. Реалізація функції посередництва банківськими установами здійснюється через увесь спектр послуг, які вони можуть надавати різним групам клієнтів, що у кінцевому результаті сприяє забезпеченню гармонізації інтересів як безпосередньо банків в отриманні

максимального прибутку, інтересів суб'єктів господарювання, фізичних осіб, які є власниками основної частини вільних грошових коштів, та інтересів держави, сприяючи зростанню ВВП та податкових надходжень до бюджету.

Банківські установи суттєво впливають на підвищення добробуту населення України шляхом безпосереднього впливу: забезпечуючи такі умови, за яких представники більшості суспільних груп мали б можливість самостійно вирішувати проблеми власного добробуту, а також опосередковано через надання кредитів підприємствам, які спеціалізуються на виробництві товарів широкого вжитку, та іншим продуцентам з метою збереження робочих місць і підтримання рівня дохідності працівників.

Але свою увагу слід зосередити не тільки на посередницьких функцій, а й необхідно посилити соціальну компоненту в діяльності банків, поклавши в основу принципи активізації чинників з домінуючим впливом на динаміку результатів участі банків в соціалізації економіки, найголовнішим серед яких є постійне нарощування обсягів кредитів, наданих суб'єктам господарювання, фізичних осіб (споживче, іпотечне кредитування та інші).

Література:

1. Державний комітет статистики України : офіційний ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Единый налог на финансовые транзакции может быть введен только в ряде стран еврозоны [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство: Unian – 2014. – Режим доступу : <https://goo.gl/ymDw6l>.
3. Звіт про фінансову стабільність НБУ [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=32241744>.
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : офіційний ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
5. Надрага В. Аспективний підхід у методології дослідження ризиків соціальної нерівності / В. Надрага // Економіст. – 2013. – №7 (321). – С. 4–7.
6. Шевчук В. О. Валютне кредитування / В. О. Шевчук // Вісті : Діловий випуск. – 2007. – № 2. – С. 40-41.
7. Швидка Л. І. Значення і роль корпоративної культури в функціонуванні сучасної організації : теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Л. І. Швидка // Інтернет-портал : Rusnauka. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rusnauka.com>.

References:

1. The state Committee of statistics of Ukraine, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 25 April 2017).
2. The information Agency Unian (2014), “A single tax on financial transactions can only be introduced in a number of Eurozone countries”, available at: <https://goo.gl/ymDw6l> (Accessed 25 April 2017).
3. The national Bank of Ukraine (2016), “The financial stability report of the NBU”, available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=32241744> (Accessed 25 April 2017).
4. The Ministry of economic development and trade of Ukraine (2017), available at: <http://www.me.gov.ua> (Accessed 25 April 2017).
5. Nadraga, V. (2013), “A faceted approach to research methodology risks of social inequalities”, *Economist*, vol. 7 (321), pp. 4–7.
6. Shevchuk, V. A. (2007), “Foreign currency lending”, *Visti: Dilovyi vyputsk*, vol. 2, pp. 40–41.
7. Shvydka, L. I. (2008), “The importance and role of corporate culture in the functioning of modern organizations : theoretical aspect”, *Internet-portal : Rusnauka*, available at: <http://www.rusnauka.com> (Accessed 25 April 2017)